

2018

Πολιτισμός, Κοινωνία των Πολιτών και το Ιδεολόγημα των ΜΚΟ

Despina Lalaki
CUNY New York City College of Technology

Follow this and additional works at: https://academicworks.cuny.edu/ny_pubs

Part of the [Political Science Commons](#)

[How does access to this work benefit you? Let us know!](#)

Recommended Citation

Lalaki, Despina, "Πολιτισμός, Κοινωνία των Πολιτών και το Ιδεολόγημα των ΜΚΟ" (2018). *CUNY Academic Works*.

https://academicworks.cuny.edu/ny_pubs/472

This Article is brought to you for free and open access by the New York City College of Technology at CUNY Academic Works. It has been accepted for inclusion in Publications and Research by an authorized administrator of CUNY Academic Works. For more information, please contact AcademicWorks@cuny.edu.

- Marginalia - <https://marginalia.gr> -

Πολιτισμός, Κοινωνία των Πολιτών και το Ιδεολόγημα των ΜΚΟ

Συγγραφέας: *Δέσποινα Λαλάκη* Στις 7 μήνες πριν Σε | [0 σχόλια](#)

«Η χρηματοδότηση των Μουσείων και των πολιτιστικών χώρων και φορέων δεν μπορεί να προέλθει πλέον αποκλειστικά από το κράτος ... Είναι το μείγμα χρηματοδότησης από κράτος, ιδιωτικό τομέα (χορηγοί), και κοινωνία των πολιτών που αντικαθιστά και συμπληρώνει την αποκλειστική κρατική στήριξη και ανοίγει νέους δρόμους όχι μόνο επίλυσης χρηματοδοτικών προβλημάτων αλλά και προβολής και ανάδειξης των πολιτιστικών αγαθών με συμμετοχή των πολιτών.»

Το απόσπασμα προέρχεται από τη ομιλία του τότε υπουργού πολιτισμού Κώστα Τασούλα στο συνέδριο που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της Βρετανικής Πρεσβείας με τίτλο «Χρηματοδότηση και Αειφορία Μουσείων και Πολιτιστικών Χώρων» τον Οκτώβριο του 2014 και συνοψίζει μια στροφή στην πολιτική που αφορά την διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα, και όχι μόνο, τα τελευταία χρόνια.

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο τα ευρωπαϊκά κράτη γενικότερα, και οι εθνικές τους οικονομίες συγκεκριμένα βασίστηκαν σε μεγάλο βαθμό στην εκμετάλλευση της πολιτιστικής κληρονομιάς με σκοπό την τουριστική ανάπτυξη. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για πλούσιες σε αρχαιότητες χώρες όπως η Ιταλία και η Ελλάδα και είναι μια χρήσιμη υπενθύμιση για το ότι η αρχαία υλική κληρονομιά, και ο πολιτισμός γενικότερα, είναι εδώ και πολύ καιρό ενσωματωμένα στα διεθνή δίκτυα της παγκόσμιας οικονομίας. Σήμερα, με δεδομένη τη γενικευμένη κρίση στην Ευρώπη, η οικονομική εξάρτηση από τον πολιτιστικό τουρισμό διογκώνεται. Ταυτόχρονα οι υπερχρεωμένες κυβερνήσεις αδυνατούν να διατηρήσουν και να προστατεύσουν τους πολιτιστικούς θησαυρούς των κρατών τους και στρέφονται ολοένα και περισσότερο στον ιδιωτικό τομέα.

Ωστόσο, αυτή η στροφή προς την ιδιωτικοποίηση δεν προβάλλεται μόνο ως απάντηση στις περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες του κράτους· στην περίπτωση τουλάχιστον της Ελλάδας, παρουσιάζεται από την μια ως θεραπεία από τον ασφυκτικό κρατικό έλεγχο και παρεμβατισμό και από την άλλη ως κινητήρια δύναμη για τη συγκρότηση μιας ισχυρότερης κοινωνίας πολιτών και για τον περαιτέρω εκδημοκρατισμό της χώρας.

Η Κοινωνία των Πολιτών ως ΜΚΟ

Η ίδια η έννοια της κοινωνίας των πολιτών ή της «ιδιωτικής κοινωνίας», όπως έχει επίσης αποδοθεί, ως ασφαλιστική δικλείδα ή προϋπόθεση για την καλή λειτουργία της δημοκρατίας απαιτεί κάποιες βασικές τουλάχιστον διευκρινίσεις. Μια από τις πιο δημοφιλείς χρήσεις του όρου παραπέμπει σε δίκτυα ατόμων και οργανώσεων με διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στην αγορά και το κράτος. Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη η κοινωνία των πολιτών εμφανίζεται να προσφέρει προστασία από τις αυθαιρεσίες των υποκινούμενων από το κέρδος αγορών αλλά και της κρατικής εξουσίας. Αυτά τα δίκτυα είναι κοινωφελείς οργανώσεις, μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και σωματεία που δεν συμμετέχουν στην άσκηση πολιτικής εξουσίας αλλά δεν παίζουν και σημαντικό οικονομικό ρόλο. Στην συζήτηση αναφορικά με τον πολιτισμό, η κοινωνία των πολιτών εμφανίζεται να εξασφαλίζει την αυτονομία και την ελευθερία των πολιτών ως προς το πως αντιλαμβάνονται και διαχειρίζονται την πολιτιστική τους κληρονομιά ενώ το κράτος – συχνά συνυφασμένο με τους αρμόδιους δημόσιους λειτουργούς του – εμφανίζεται ως εμπόδιο σε αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε πολιτιστική αυτοδιάθεση των πολιτών.

Οι αυστηροί διαχωρισμοί αυτού του είδους, ωστόσο, ανάμεσα στο κράτος και την κοινωνία των πολιτών από την μια, και τις αγορές από την άλλη είναι τόσο σε εμπειρική όσο και αναλυτική βάση μάλλον ανακριβείς. Εάν ρίξουμε μια ματιά στον χαρακτήρα και τον ρόλο που διαδραματίζει ο «τρίτος τομέας» ή πιο συγκεκριμένα οι Μη Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί – συνώνυμοι σχεδόν πλέον με την κοινωνία των πολιτών – αυτό μπορεί να γίνει πιο κατανοητό. Οι ΜΚΟ, οι οποίες δεν έχουν ως στόχο το κέρδος, χαρακτηριστικό αυτό της αγοράς, αλλά κατά κανόνα ούτε και την άσκηση πολιτικής, δηλαδή δεν επιδιώκουν την άμεση επέμβαση στο κρατικό έργο ή τον κοινωνικό μετασχηματισμό, έχουν χαρακτήρα κυρίως βοηθητικό προσφέροντας υπηρεσίες συμπληρωματικές της κρατικής κοινωνικής ή, εν προκειμένω, πολιτιστικής πολιτικής και, στην περίπτωση των πιο προοδευτικών εκδοχών, βασίζονται και προωθούν την αλληλεγγύη, δημοκρατικές και εξισωτικές μορφές οργάνωσης ανεξάρτητα από το κράτος και τις εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές. Βέβαια στην πραγματικότητα, η εξάρτηση από το κράτος, ακόμα και σε κοινωνίες πλέον νεοφιλελεύθερες, όπως αυτή της Αμερικής, όπου η απουσία του κράτους από τον πολιτιστικό σχεδιασμό και την διαχείριση εν προκειμένω αποτελεί ένδειξη δημοκρατίας, ελευθερίας του λόγου και της καλλιτεχνικής έκφρασης, είναι αρκετά μεγάλη. Σε μεγαλύτερο ή μικρότερο ποσοστό οι ΜΚΟ χρηματοδοτούνται άμεσα από το κράτος και πιο συχνά απολαμβάνουν φορολογικές απαλλαγές, αποκτώντας έτσι μια ιδιόρρυθμη σχέση εξάρτησης. Ανάλογες αλλά πιο δυσδιάκριτες είναι οι εξαρτήσεις από την αγορά, η οποία έχει τη δυνατότητα, όπως πολλές μελέτες έχουν δείξει, να υπαγορεύει τους όρους της και τις προτιμήσεις της οδηγώντας συχνά σε φαινόμενα «πολιτιστικού Δαρβινισμού» αποκλείοντας από τον δημόσιο χώρο οικονομικά ασύμφορα πολιτιστικά προϊόντα ή μορφές έκφρασης.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντική η διάκριση ανάμεσα σε σωματεία και ιδρύματα όπως τα

Νιάρχος και Ωνάσης, για παράδειγμα, ή το ΔΙΑΖΩΜΑ στο οποίο θα αναφερθώ πιο αναλυτικά παρακάτω, τα οποία αναλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερο ρόλο στην πολιτιστική και εκπαιδευτική πολιτική της χώρας – και διαφέρουν ριζικά από τις μικρές οργανώσεις, οι οποίες δεν διατηρούν μόνιμες επαγγελματικές δομές ή σχέσεις με το κράτος αλλά βασίζονται κυρίως σε συμμετοχικές διαδικασίες. Τα ανεπίσημα δίκτυα κοινωνικής και οικονομικής αλληλεγγύης, με ή χωρίς νομική υπόσταση, που έχουν αναδυθεί τα τελευταία χρόνια λόγω της κρίσης, αθλητικοί και πολιτιστικοί σύλλογοι αλλά και συνδικαλιστικές οργανώσεις – εκφράσεις μιας κοινωνίας πολιτών ολοένα και πιο ενεργής – αντιμετωπίζονται θετικά από την πολιτεία ή απαξιώνονται ανάλογα με το πως τοποθετούνται απέναντι στις εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές και τον κυρίαρχο πολιτικό λόγο. Ενώ τα κοινωνικά ιατρεία, για παράδειγμα, χαίρουν γενικής αποδοχής, καθώς καλύπτουν τα κενά του ολοένα συρρικνούμενου κράτους πρόνοιας οι κινητοποιήσεις του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων ή οι καταλήψεις ιδιωτικών και δημόσιων κτηρίων για τη δημιουργία δομών στέγασης προσφύγων, για παράδειγμα, αντιμετωπίζονται ως μορφές ενός «επαναστατικού συντηρητισμού», που εναντιώνεται είτε στην οικονομική ανάπτυξη είτε σε βασικές αρχές του αστικού κράτους, όπως αυτή της ατομικής ιδιοκτησίας.

Επιχειρηματικότητα και Πολιτισμός

«Με όχημα τους πολίτες και τις ιδέες τους αναπτύσσεται ένα κίνημα πολιτών για τα αρχαία θέατρα που δυναμώνει και πλουτίζεται κάθε μέρα. Με αυτή τη δυναμική τα μνημεία γίνονται το επίκεντρο δύο σημαντικών ιστορικών συναντήσεων: με την κοινωνία των πολιτών από τη μια μεριά και με την οικονομία του τουρισμού, του περιβάλλοντος και του πολιτισμού, από την άλλη. Η κοινωνικοποίηση των μνημείων, σε συνδυασμό με τη βιώσιμη ανάπτυξη της Ελλάδος, είναι ο μεγάλος οραματικός στόχος του ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ.»

Με τα παραπάνω, μεταξύ άλλων, μια δεκαετία πριν, συνέστησε ο τέως ήδη τότε υπουργός πολιτισμού Σταύρος Μπένος την ίδρυση ενός σωματείου που υποσχόταν να υποκινήσει όλες τις δυνάμεις της ελληνικής κοινωνίας με σκοπό την υποβοήθηση της Γενικής Γραμματείας Πολιτισμού στην ανάδειξη και προστασία των μνημείων με έμφαση στα αρχαία θέατρα. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο για την ανταπόκριση που έχει βρει από την σημερινή κυβέρνηση αλλά και μέρος της αρχαιολογικής κοινότητας, την «οικογένεια», όπως ονομάζει το σωματείο, των καλλιτεχνών και διανοουμένων, των τοπικών κοινωνιών αλλά και του επιχειρηματικού κόσμου. Η COSMOTE, τα τσιμέντα TITAN, η Τράπεζα Πειραιώς, η Eurobank, η Aegean Airlines και η Temes-Costa Navarino, μεταξύ άλλων, αποτελούν τα εταιρικά μέλη του σωματείου με μικρές ετήσιες συνδρομές της τάξεως των τριών μέχρι δεκαπέντε χιλιάδων, ενώ η τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση καλείται να συμβάλει με προγραμματικές συμβάσεις και οι πολίτες με δωρεές στους «κουμπαράδες» του σωματείου.

Η συλλογή χρημάτων και δωρεών, ωστόσο, δεν αποτελεί τον κύριο στόχο του Διαζώματος το οποίο έχει άτυπα αναλάβει ρόλο συμβουλευτικό αναφορικά με την επένδυση κρατικών και

ευρωπαϊκών κονδυλίων όπως αυτά από το ΕΣΠΑ 2014–2020 που διαχειρίζονται ως ένα βαθμό οι Περιφέρειες. Με βάση τις προτεραιότητες που βάζει το σωματείο – με κριτήρια κυρίως οικονομικά και τις προοπτικές οικονομικής εκμετάλλευσης ενός μνημείου και της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής – το ΔΙΑΖΩΜΑ αναθέτει μελέτες αναστήλωσης αρχαίων θεάτρων με συνεργάτες δικής του επιλογής, καθορίζοντας έτσι και το κόστος της εργασίας, και καταθέτει τις προτάσεις του στο ΥΠΠΟ. Ο στόχος, σύμφωνα πάντα με το σωματείο αλλά και το υπουργείο είναι η κοινωνικοποίηση των μνημείων μέσω της επανάχρησής τους καθώς και η σύνδεση τους με την ιδιωτική πρωτοβουλία και άλλους φορείς διαχείρισης πέραν του ΥΠΠΟ και των αρμόδιων Αρχαιολογικών Υπηρεσιών. Σύμφωνα με αυτή τη προσέγγιση, η οποία έχει μεγάλη τόσο πολιτική όσο και επικοινωνιακή στήριξη, η επιχειρηματικότητα και η έμμεση ιδιωτικοποίηση παρουσιάζονται ως μέσα ανάπτυξης και προώθησης της κοινωνίας των πολιτών και εκδημοκρατισμού της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς χειραφετώντας την από τον κρατικό έλεγχο και την αφόρητη επιστημονικότητα των αρχαιολόγων.

Για μια πολιτική κοινωνία των πολιτών

Η εντεινόμενη συζήτηση για την κοινωνία των πολιτών ως υποκείμενο εκδημοκρατισμού και πανάκεια για την πολιτική και οικονομική κρίση^[1] αποτελεί μάλλον ένα ακόμα παραπέτασμα αν όχι μέσο για την προώθηση νεοφιλελεύθερων πρακτικών μεταξύ των οποίων και τον περιορισμό του δημόσιου λόγου και όποιων ριζοσπαστικών μορφών έκφρασης και ανοιχτής αντιπαράθεσης. Για να κατανοήσει κανείς καλύτερα τις μορφές που μια πραγματικά ανοιχτή και δημοκρατική κοινωνία πολιτών μπορεί να πάρει δεν έχει παρά να κοιτάξει στην κατεύθυνση πρόσφατων κινητοποιήσεων ενάντια στην κατασκευή ενός ακόμα συγκροτήματος εμπορικών καταστημάτων στην Ακαδημία Πλάτωνος ή στις ενεργές παρεμβάσεις αρχαιολόγων και άλλων πολιτών στο Ελληνικό. Σε αντίθεση με την επικρατούσα άποψη που προωθείται από τα κυρίαρχα ΜΜΕ οι κάτοικοι της περιοχής, ιδιοκτήτες μικρών επιχειρήσεων και διάφοροι συλλογικοί φορείς των περιοχών από την Ακαδημία Πλάτωνος ως τον Κολωνό, τα Σεπόλια και το Περιστέρι δεν εναντιώνονται στην ανάπτυξη και αναβάθμιση της περιοχής αλλά στην νέα υποβάθμιση που θα προκύψει από τις επιπρόσθετες εμπορευματικές χρήσεις μαζικής κατανάλωσης και ψυχαγωγίας. Κινητοποιήσεις, παρόμοιες με αυτές στο Ελληνικό, εναντιώνονται στην χρησιμοθηρία των πολιτιστικών αγαθών με παγκόσμια αξία και θέτουν ζητήματα που αφορούν την υπεράσπιση του Αρχαιολογικού Νόμου και την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς με τρόπους που δεν θα είναι καταστροφικοί για το περιβάλλον ή την ποιότητα ζωής των πολιτών. Είναι αυτός ακριβώς ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών, να αντιπαρατίθεται ανοιχτά τόσο με το κράτος όσο και με τις δυνάμεις της αγοράς.

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή και διανομή του άρθρου σύμφωνα με τους όρους της άδειας [Attribution-ShareAlike 4.0 International \(CC BY-SA 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) ^[1]

Υποσημειώσεις [+]

Άρθρο εκτυπωμένο από Marginalia: <https://marginalia.gr>

URL άρθρου: <https://marginalia.gr/arthro/politismos-kinonia-ton-politon-ke-ideologima-ton-mko/>

URLs στο άρθρο:

[1] Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0): <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Copyright © 2018 Marginalia